

VETERINĀRMEDICĪNAS EKSPERTĪZE PRET DZĪVNIEKIEM VĒRSTO NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU IZMEKLĒŠANĀ

VETERINARY FORENSIC EXPERTISE IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENCES AGAINST ANIMALS

Dace Bērziņa

LLU Veterinārmedicīnas fakultāte, Latvija; Faculty of Veterinary Medicine, LLU, Latvia
dace.berzina@llu.lv

ABSTRACT

Veterinary forensic expertise as scientifically practical research is carried out to give important answers during investigation of criminal offences against animals, such as cruel treatment of animals, violation of the hunting regulations, unlawful use of weapons and other. This study was carried out to analyse the veterinary forensic expertise cases in the Faculty of Veterinary medicine during the 2010. – 2018. year period on purpose to summarise investigations depending on the animal species, animal death induced patterns, their mechanogenesis and emphasise essential findings. Totally there were done 223 veterinary forensic expertise of dead animals imported by State Police defined due to criminal proceedings. Animal death case investigation was done by full necropsy, light microscopy histological examination and x-ray investigation. Veterinary forensic investigations were done for 156 domestic and 67 wild animals, including game animals, non-hunting mammals and birds. Examination showed that most popular pattern of injuries is related to shooting caused by different types of weapons such as firearms and pneumatic weapons. The rest include blunt force trauma and falls, asphyxia, biting trauma, sharp force trauma, animal neglect, termotrauma and other death causes due to different diseases or unclear death conditions due to severe post-mortem changes of corpses. The veterinary forensic medicine as comparatively new and distinct science still needs specifically trained professional development not only for veterinary pathologists, veterinarians and animal welfare professionals, but also for criminal investigators, lawyers and other professionals to prevent and assist animals in the event of cruel treatment, unlawful killing or inadequate care.

KEY WORDS: veterinary forensic expertise, cruelty, animals

IEVADS

Tiesu veterinārmedicīnas ekspertīze ir zinātniski praktiska izpēte ar mērķi noskaidrot noteiktus ar veterinārmedicīnas nozari saistītus faktus un apstākļus, un kuras gala rezultātā tiek sniegts rakstisks eksperta atzinums ar slēdzienā sniegtajām atbildēm uz izmeklēšanā uzdotajiem jautājumiem. Dzīvnieku tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes tiek noteiktas, pamatojoties uz tiesību aizsargājošo iestāžu pieprasījumu kriminālprocesos, administratīvo pārkāpumu lietās, civilprocesos u.c. Veterinārmedicīnas ekspertīzes pret dzīvniekiem vērstu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā tiek noteiktas kriminālprocesos, kas ierosināti sakarā ar cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem, nelikumīgām medībām, šaujamo ierociņu izmantošanas pārkāpumiem, aizsargājamo dzīvnieku iznīcināšanu un citos gadījumos (Krimināllikums, 1998, Kriminālprocesa likums, 2005). Prettiesiski nodarījumi pret dzīvnieku ietver tādas noziegumus un pārkāpumus kā dzīvnieka pretlikumīga nogalināšana, sišana vai cita veida sāpju nodarīšana, sakropļošana, spīdzināšana (ilgstošu vai daudzreizēju stipru sāpju nodarīšana), izmantošana cīņas veidiem, neatļauta izmantošana eksperimentiem, nolaidība, t.i., dzīvnieka atstāšana bez barības, ūdens vai palīdzības, kā arī likumā noteikto prasību neievērošana attiecībā uz dzīvnieka

turēšanu, labturību, izmantošanu, pārvadāšanu, nogalināšanu (Merck, 2007, Dzīvnieku aizsardzības likums, 2018).

Dzīvnieku aizsardzības jautājumi pasaulē kļūst arvien aktuālāki. Veterinārārsta loma pret dzīvniekiem vērsto noziegumu un pārkāpumu izmeklēšanā ir ļoti būtiska un nozīmīga daudzu jautājumu risināšanā. Pastāv vairākas neskaidrības cietsirdīgas izturēšanās gadījumu izmeklēšanā un to novēršanā, kas rada aktuālas diskusijas tiesu veterinārmedicīnas jomā (Cooper, 2007, McDonough, McEwen, 2016). Latvijā pēdējo gadu laikā būtiski pieaudzis tiesu veterinārmedicīnas ekspertīžu skaits. Pret dzīvniekiem vērsto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanai tiek pievērsts arvien vairāk uzmanības. Ņemot vērā tēmas aktualitāti, šī darba mērķis bija izanalizēt tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes, kas veiktas LLU Veterinārmedicīnas fakultātē laikā no 2010. līdz 2018. gadam kriminālprocesos, kas ierosināti pret dzīvniekiem vērstu noziegumu un pārkāpumu izmeklēšanā, lai apkopotu tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes pēc izmeklētajām dzīvnieku sugām, to nāvi izraisošajiem nodarījuma veidiem, analizētu to rašanās apstākļus un apkopotu būtiskākos atradumus.

MATERIĀLS un METODIKA

Darbā analizētas tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes, kas veiktas laika posmā no 2010. līdz 2018. gadam LLU Veterinārmedicīnas fakultātē mirušiem dzīvniekiem, kas iesūtīti no Valsts policijas, lai noskaidrotu neieciešamos jautājumus kriminālprocesos, kas ierosināti pret dzīvnieku vērsto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā.

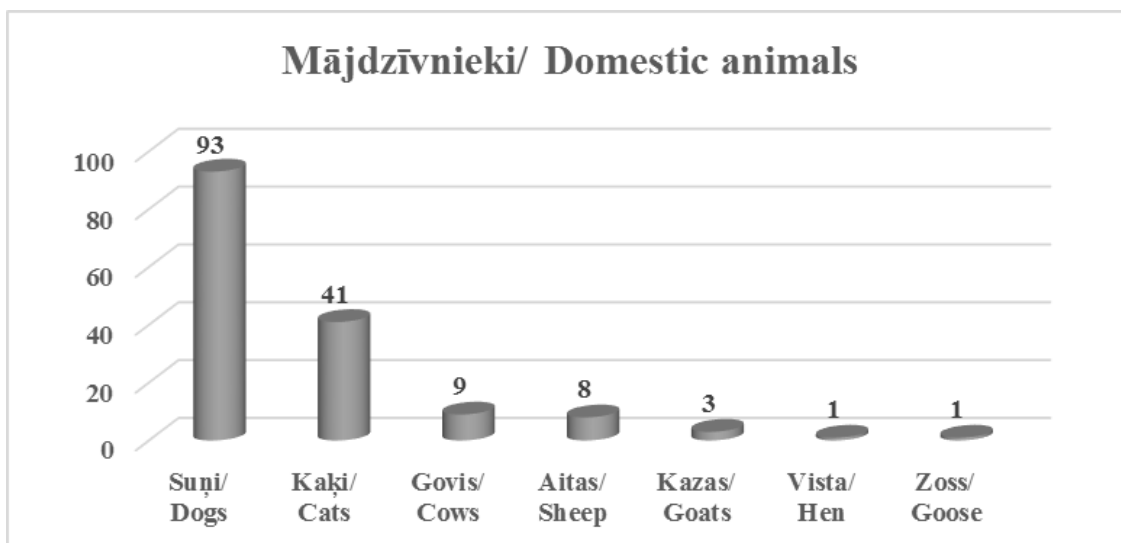
Ekspertīzes veiktas saskaņā ar Kriminālprocesa likumā noteikto kārtību, t.i., pēc procesa virzītāji rakstiska lēmuma par veterinārmedicīnas ekspertīzes noteikšanu, lai noskaidrotu atbildes uz nepieciešamajiem jautājumiem izmeklēšanā (Kriminālprocesa likums, 2005). Veterinārmedicīnas ekspertīzē miruša dzīvnieka nāves cēloņa un patoloģisko izmaiņu noskaidrošanai veikta pilna patologanatomiskā sekcija (Parčinskis et al., 2000), kā arī audu un orgānu histoloģisko paraugu izmeklēšana. Metālu saturošu svešķermeņu un kaulu lūzumu noteikšanai tika izmantota rentgenogrāfiskā izmeklēšana (Wilson et al, 2004).

Pētījumā apkopotas ekspertīzēs izmeklēto mājdzīvnieku un savvaļas dzīvnieku sugas un to daudzums, kā arī nāves cēloņa vai nozīmīgāko patoloģiju veidi. Dzīvnieku nāves cēlonis klasificēts pēc izraisošā nodarījuma veida kā neasu priekšmetu un kritienu izraisītas traumas, asu priekšmetu radītas traumas, šāviņu radītas traumas, kodienų traumas, asfiksija, termotraumas, nevērīga izturēšanās pret dzīvnieku un citi nāves veidi, kas saistīti ir dažādām saslimšanām vai neskaidriem nāves iestāšanās apstākļiem (Sinclair et al., 2006, Merck, 2007).

REZULTĀTI un DISKUSIJA

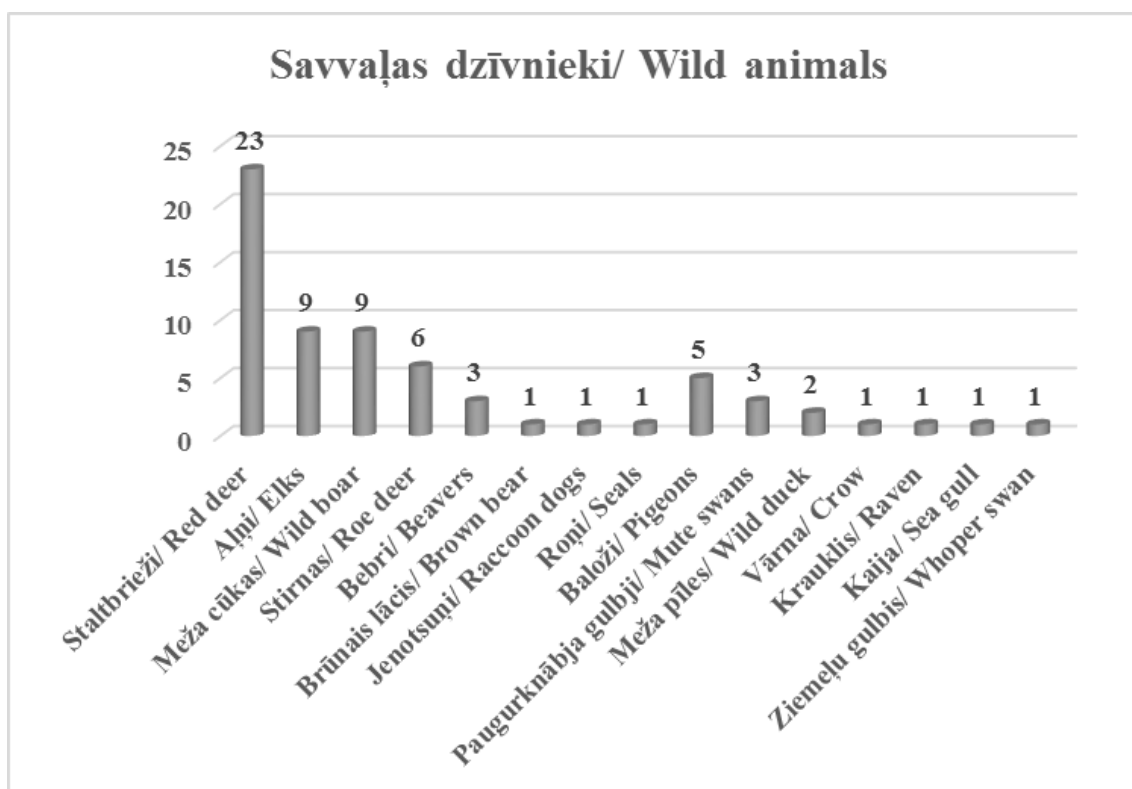
Laika posmā no 2010. – 2018. gadam Veterinārmedicīnas fakultātē kopumā veiktas 223 tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes, no kurām lielākā daļa izdarītas mājdzīvniekiem, t.i., 156 ekspertīzes un salīdzinoši mazāk – 67 savvaļas dzīvnieku ekspertīzes. Ekspertīzēm iesūtīti gan dzīvnieku līķi, gan to daļas, lai atrisinātu veterinārmedicīnas jautājumus kriminālprocesa izmeklēšanā, kas ierosināti pēc Krimināllikuma pantiem par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem, nelikumīgām medībām, šaujamo ierociņu, pneimatisko u.c. ierociņu pielietošanas pārkāpumiem un īpaši aizsargājamo dzīvnieku iznīcināšanu (Krimināllikums, 1998).

Veterinārmedicīnas ekspertīžu skaits pēc izmeklētajām mājdzīvnieku un savvaļas dzīvnieku sugām atspoguļots 1. un 2. attēlā.

1.attēls. Mājdzīvniekiem veikto veterinārmedicīnas ekspertīžu skaits
2010. – 2018. gada laikā

Figure 1. Forensic veterinary investigations of domestic animals
during 2010. – 2018. year period

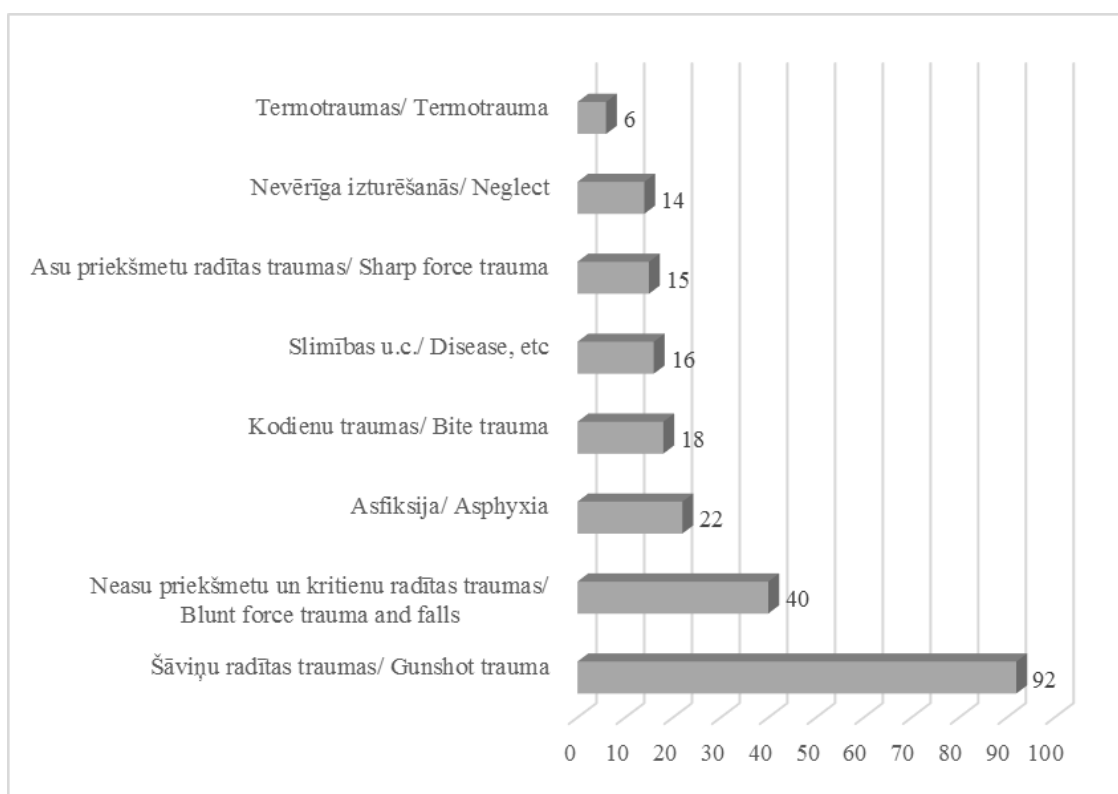
2.attēls. Savvaļas dzīvniekiem veikto veterinārmedicīnas ekspertīžu skaits
2010. – 2018. gada laikā

Figure 2. Forensic veterinary investigations of wild animals
during 2010. – 2018. year period

Mājdzīvnieku tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes visvairāk veiktas suņiem – 93 gadījumos. Salīdzinoši daudz ekspertīzes izdarītas kaķiem, t.i. 41 tiesu veterinārmedicīnas ekspertīze. No pārējām mājdzīvnieku sugām uz ekspertīzi iesūtīti lauksaimniecības dzīvnieki: deviņas govys, astoņas aitas, trīs kazas, viena vista un zoss. Pamatā veterinārmedicīnas ekspertīzes noteiktas, pamatojoties uz Krimināllikuma 230. pantu par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem.

Savukārt tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes savvaļas dzīvniekiem visvairāk veiktas staltbriežiem – 23 gadījumos. No pārējām savvaļas dzīvnieku sugām ekspertīzēm nosūtīti deviņi aļņi, deviņas meža cūkas, sešas stirnas, trīs bebri, viens brūnais lācis un jenotsuns. Savvaļas putniem veiktas 14 tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes, no kurām piecas baložiem, trīs paugurknābja gulbjiem, divas meža pīlēm un viena vārnai, krauklim, kaijai un ziemeļu gulbim. Jāuzsver, ka no visām savvaļas dzīvnieku ekspertīzēm, divas veiktas īpaši aizsargājamām sugām Latvijā, t.i., brūnajam lācim un ziemeļu gulbim (MK noteikumi Nr. 396, 2004). Savvaļas dzīvnieku tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes pamatā ierosinātas pēc Krimināllikuma 230.panta par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem, 112.pantu par nelikumīgām medībām un 233.pantu par šaujamieroču realizēšanas noteikumu pārkāpšanu.

Apkopojot tiesu veterinārmedicīnas ekspertīžu rezultātus (sk. 3.att.), konstatēts, ka vairumā gadījumu dzīvnieku nāves cēlonis ir šāviņu radītas traumas, t.i. 92 ekspertīzēs gan mājdzīvniekiem, gan savvaļas dzīvniekiem veterinārmedicīniskās izmeklēšanas laikā atrastas šāviņu radītas traumas, kas radušās no šaujamieročiem un pneimatiskajiem ieročiem.

3.attēls. Veterinārmedicīnas ekspertīzes atkarībā no dzīvnieku nāvi izraisošā nodarījuma vai nozīmīgākās patoloģijas veida 2010.-2018. gada laikā

Figure 3. Forensic veterinary investigations depending on the animal death induced pattern or disease type during 2010. – 2018. year period

Ekspertizēs noteikts, ka daudzos gadījumos mājdzīvniekiem un savvaļas nemedījumiem putniem šautu traumu gadījumā ievainojumi radušies no pneimatiskā ieroča lodes. Šo ieroču izmantošanas noteikumi Latvijā ir salīdzinoši neierobežoti, jo personām, kas sasniegušas 18 gadu vecumu, ir atļauts iegādāties un izmantot mazas enerģijas pneimatiskos ieročus bez speciālas atļaujas (Ieroču aprites likums, 2019).

Dzīvniekiem atrastie ievainojumi neasu priekšmetu un kritienu radītu traumu dēļ konstatēti 40 dzīvnieku veterinārmedicīnas ekspertizēs, kas, galvenokārt, noteikta mājdzīvniekiem. Biežāk sastopamie bojājumi bija galvas smadzeņu sasitumi, krūšu un vēdera dobuma ievainojumi vai multipli miesas bojājumi. Tiesu veterinārmedicīnas ekspertizēs biežāk uzdotie jautājumi par neasu jeb trulu priekšmetu radītajām traumām skar šo ievainojumu rašanās mehānismu un nodarīšanas laiku pirms nāves iestāšanās, kas ir nozīmīgi fakti noziedzīga nodarījuma pierādīšanā saistībā ar cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku. Traumas rašanās mehānisms pēc miesas bojājumu rakstura parasti ir viegli nosakāms. Dažos gadījumos pēc patoloģiski morfoloģiskās izmeklēšanas, nosakot dzīvnieka traumas izcelsmi, nebija iespējams izslēgt nelaimes gadījuma faktu, tāpēc būtiski izmeklēšanā ir arī lietas apstākļi, notikumu vietas apskates fakti un liecinieku liecības. Savukārt ievainojumu rašanās laiks, kas parasti tiek noteikts pēc bojājumu radītā iekaisuma un sadzīšanas pakāpes, dažādām dzīvnieku sugām atšķiras un pēc jaunākajiem pētījumiem vēl nav pilnībā zinātniski pierādāms, tāpēc šo jautājumu joprojām nav iespējams precīzi atbildēt (Rassel et al., 2016).

Tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzes asfiksijas gadījumos veiktas 22 dzīvniekiem, kuri miruši nožņaugšanas, pakāršanas vai noslīkšanas rezultātā, kas pārsvarā tika konstatēti mājdzīvniekiem. Jāuzsver, ka vienā gadījumā nožņaugšanas rezultātā iestājusies nāve tika noteikta arī savvaļas medījamam dzīvniekam staltbriedim, kas ierosinātajā kriminālprocesā pierādīja aizliegtas medību metodes un rīka izmantošanu (Krimināllikums, 1998). Lielākajā daļā gadījumu mazo dzīvnieku veiktajās ekspertizēs konstatēts, ka nāve iestājusies noslīkšanas rezultātā, galvenokārt, kaķiem. Nožņaugšanos un pakāršanas radīta asfiksija noteikta pārsvarā suņu tiesu veterinārmedicīnas ekspertizēs. Tā kā asfiksijas gadījumā līķa izmeklēšanā parasti netiek konstatētas specifiskas pazīmes, ļoti būtiski ir apkopt informāciju ne tikai par pilnas patoloģiski morfoloģiskās izmeklēšanas rezultātiem, bet arī anamnēzes datus jeb t.s. lietas apstākļus un notikuma vietas apskates datus (McEwen, 2016). Noslīkšanas gadījumos, atšķirībā no cilvēku līķu tiesu veterinārmedicīnas ekspertizēm, kur kā papildus izmeklēšanas metode tiek izmantota diatoma noteikšana, veterinārmedicīnā šī metode tiek reti izmantota un ne vienmēr ir efektīga noslīkšanas pierādīšanai (McEwen, Gerdin, 2016).

Salīdzinoši daudz tiesu veterinārmedicīnas ekspertīžu gadījumos konstatēts, ka dzīvnieku nāve iestājusies kodienu rezultātā, t.i. 18 ekspertizēs. Pārsvarā kodienu radītas traumas noteiktas mājdzīvniekiem suņiem un kaķiem, kā arī produktīvajiem dzīvniekiem aitām un kazām. Kodienu radītu traumu gadījumos biežāk uzdotie jautājumi ietver ievainojumu noteikšanu un diferencēšanu no citas izcelsmes traumas, piemēram, šāviņu – skrošu izraisītiem miesas bojājumiem, kā arī noteikt dzīvnieka sugu vai konkrētu dzīvnieku, kas radīja kostus ievainojums, ko nav iespējams pierādīt bez siekalu DNS analīzes, kas Latvijā netiek veikta, bet ir aprakstīta ārzemju pētījumos (Rassel et al., 2016).

Dzīvnieku nāve, kas iestājusies asu priekšmetu radītas traumas dēļ, konstatēta 15 tiesu veterinārmedicīnas ekspertizēs, pārsvarā mājdzīvnieku līķu izmeklēšanā, kurā atrasti gan griezti, gan durti miesas bojājumi, kā arī dažos gadījumos cirsti ievainojumi. Konstatējot asa priekšmeta radītus ievainojumus, parasti kriminālprocesa izmeklēšanā tiek pierādīts fakts par cietsirdīgu izaurēšanos pret dzīvnieku, t.sk. dzīvnieka spīdzināšanu (de Siqueira, et al., 2016).

Nevērīgas izturēšanās gadījumi konstatēti 14 dzīvnieku tiesu veterinārmedicīnas ekspertizēs, pārsvarā suņiem un govīm, kuru līķiem noteiktas badināšanas, ūdens trūkuma, nepietiekamas aprūpes pazīmes slimību gadījumā, kā arī pazīmes, kādas raksturīgas labturības

pārkāpumu gadījumā. Nevērīga izturēšanās pret dzīvnieku izraisa tiem ilgstošas ciešanas, kas prasa nekavējošu iejaukšanos. Veterinārmedicīnas speciālistiem ir svarīgi ātri un precīzi noteikt pazīmes, kas liecina par barības, ūdens trūkumu, neārstētām slimībām un labturības pārkāpumiem, kuru gadījumā nepieciešama efektīga rīcība, lai pēc iespējas ātrāk novērstu dzīvi palikušo dzīvnieku ciešanas (Arcow, 2015).

No visām LLU Veterinārmedicīnas fakultātē veiktajām tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzēm termotraumas konstatētas sešiem dzīvniekiem, kas radušās apdegumu un elektriskās strāvas dēļ, pārsvarā kaķiem un dažiem suņiem.

Pārējās 16 tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzēs, kurās netika noteikti traumatiski bojājumi vai citas pazīmes par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku, tika konstatētas slimību patoloģiskas pārmaiņas, vai nāves cēlonis un saslimšanas pazīmes nebija nosakāmas liķa smagas pēcnāves sadalīšanās dēļ, vai arī bija apgrūtināti pieejamas nepieciešamās papildus izmeklēšanas metodes, piemēram, ķīmiski toksikoloģiskā izmeklēšana toksisku vielu noteikšanā dzīvniekiem Latvijā.

Tiesu veterinārmedicīna ir salīdzinoši jauna un specifiska veterinārmedicīnas nozare. Tā joprojām attīstās, tāpēc būtiski nepieciešama ir šīs jomas profesionālā pilnveidošanās ne tikai veterinārajiem patologiem, praktizējošiem veterinārārstiem un dzīvnieku labturības speciālistiem, bet arī krimināllietu izmeklētājiem, juristiem un citu jomu speciālistiem, lai laicīgi novērstu un palīdzētu dzīvniekiem gadījumos, kad pret tiem tiek izdarīta cietsirdīga izturēšanās, nelikumīga nogalināšana vai nepilnvērtīga aprūpe (McDonough, McEwen, 2016).

SECINĀJUMI

1. Veterinārmedicīnas fakultātē 2010. – 2018. gada laikā veiktas 223 veterinārmedicīnas ekspertīzes kriminālprocesos, kas ierosināti pret dzīvniekiem vērstu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā, galvenokārt, cietsirdīgas izturēšanās gadījumos.
2. Veterinārmedicīnas ekspertīzes veiktas, galvenokārt, mājdzīvniekiem – suņiem un kaķiem, kā arī dažiem produktīvajiem dzīvniekiem, kuriem konstatētas dažāda veida traumas vai nevērīga izturēšanās pret dzīvnieku.
3. Savvaļas dzīvnieku ekspertīzes vairumā gadījumu veiktas medījamiem dzīvniekiem nelikumīgu medību vai šaujamo ierociņu pielietošanas pārkāpumu izmeklēšanā, kā arī atsevišķos gadījumos cietsirdīgas izturēšanās gadījumos, kad savvaļas nemedijamie dzīvnieki, t.sk. putni nelikumīgi nogalināti.
4. Tiesu veterinārmedicīnas ekspertīzēs visvairāk konstatētas šāviņu radītas traumas. Kriminālprocesos noteiktajās veterinārmedicīniskajās izmeklēšanās atrasts, ka dzīvnieku nāve iestājusies arī neasu priekšmetu un kritienu radītu traumu, asfiksijas, kodienu, asu priekšmetu radītu traumu, nevērīgas izturēšanās gadījumos, termotraumu un citu saslimšanu dēļ.
5. Tiesu veterinārmedicīnā kā salīdzinoši jaunā nozarē nepieciešama speciālistu profesionālā pilnveidošanās, lai efektīgāk noteiktu atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, kas nepieciešams kriminālprocesa faktu pierādīšanai saistībā ar cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku u.c. noziedzīgiem nodarījumiem.

LITERATŪRA

1. Arcow P. (2015). Recognizing and responding to cases of suspected animal cruelty, abuse, and neglect: what the veterinarian needs to know. *Veterinary Medicine: Research and Reports*. 6, p.349–359.
2. Cooper J.E., Cooper M.E. (2007). *Introduction to veterinary and comparative forensic medicine*. USA: Blackwell publishing.

3. de Siqueira A., Cuevas S., Salvagni F., et al. (2016). Forensic veterinary pathology: Sharp injuries in animals. *Veterinary Pathology*. 53(5), p.979–987.
4. Dzīvnieku aizsardzības likums (1999). *Latvijas Vēstnesis*. Nr.444/445.
5. Ieroču aprites likums (2019). *Latvijas Vēstnesis*. Nr.61.
6. Krimināllikums (1998). *Latvijas Vēstnesis*. Nr.199/200.
7. Kriminālprocesa likums (2005). *Latvijas Vēstnesis*. Nr.74.
8. McDonough S.P., McEwen B.J. (2016). Veterinary Forensic Pathology: The Search for Truth. *Veterinary Pathology*. 53(5), p.75-877.
9. McEwen B.J. (2016). Non-drowning asphyxia in veterinary forensic pathology: suffocation, strangulation and mechanical asphyxia. *Veterinary Pathology*. 53(5), p.1037–1048.
10. McEwen B.J., Gerdin J. (2016). Veterinary forensic pathology: drowning and bodies recovered from water. *Veterinary Pathology*. 53(5), p.1049-1056.
11. Merck M.D. (2007). *Veterinary forensics: animal cruelty investigations*. USA: Blackwell publishing.
12. Ministru kabineta noteikumi Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” (2000). *Latvijas Vēstnesis*. Nr.413/417.
13. Parčinkis O., Javaite L., Strupulis A. (2000). *Zīdītājdzīvnieku patoloģiskās sekcijas tehnika orgānu un audu apskates metodika*. Jelgava: LLU.
14. Ressel L., Hetzel U., Ricci E. (2016). Blunt force trauma in veterinary forensic pathology. *Veterinary Pathology*. 53(5), p.941–961.
15. Sinclair L., Merck M., Lockwood R. (2006). *Forensic investigations of animal cruelty*. USA: Humane Society Press.
16. Wilson C.A., Bonner A.K., Ruttly G.N. (2004). Radiological investigations in autopsy practice. In: *Essentials of autopsy Practice*. London: Springer-Verlag, 228 p.